

Geen valse Vermeer, maar een echte Van Meegeren!

Oneerlijk..... en dus niet mooi.

De miljoenenzwendel in schilderijen, waaraan ditmaal de naam van den schilder van Meegeren is verbonden, vormt een van de periodieke belevenissen welke kunsthandel, kunstkenners en verzamelaars van dure kunstwerken kippenvel bezorgen en het grote publiek stof leveren voor een reeks gesprekken. Totdat over een poosje de milde vader Tijd zand over het gebeurde strooit en wij in de wachtkamer mogen om het sensationele moment te verbeiden, waarop een nieuwe zwendel weer stof doet opwaaien.

Valse schilderijen zijn nu eenmaal geen uitzondering. Zij worden vlugger geproduceerd dan echte, makkelijker verkocht en er is veel meer aan te verdienen voor den vloten zakenman, die zijn heil heeft gezocht in „de kunst”. Zodra het lonend wordt om een schilderij te vervalsen, gebeurt het. En het wordt gauw lonend, omdat de kleine schilders niet in staat zijn hoge prijzen te maken en een vervalsers zelfs tot tien stukken per dag vervaardigt, als er maar afzet voor is. En afzet is er, dank zij den zakenman, die er op uitgaat met een goed verhaal over „kunst in nood”, omdat zulk een verhaal nu eenmaal gretig wordt geloofd.

Bekende schilders hebben onder vervalsingen te lijden, reeds bij hun leven; werken van beroemde meesters worden zonder blikken of blozen nageschilderd of geïmiteerd en voor zeer hoge prijzen aan de „kunstkenners” verkocht.

Een ruwe schatting. Ongeveer de helft van het totale aantal schilderijen, waarover de wereld beschikt, is vals. Dat wil zeggen, niet afkomstig van den schilder, wiens naam op het doek staat of aan wien het door den kenner of den verkoper wordt toegeschreven.

Laten we één naam noemen: Frans Hals. Circa dertig procent van het aantal schilderijen, dat op zijn naam staat, is inderdaad van hem. De overige zeventig procent zijn uit de school van Frans Hals of... moderne vervalsingen. Hetgeen betekent, dat de miljoenen door liefhebbers aan deze schilderijen besteed, veel meer nut zouden hebben gedaan, als zij waren uitgegeven aan „echte” werken van andere schilders.

De schilder M. M. van Dantzig, met wien wij een lang gesprek voerden over het telkens nieuwe probleem van de vervalsingen, is heel mild in zijn oordeel, als hij constateert: wie in vervalsingen doet, schiet te kort in zijn plicht tegenover de gemeenschap.

— Maar komt het er eigenlijk op aan, hebben wij den heer Van Dantzig gevraagd, of een doek echt of vals is? Als het mooi is.....

— Een vals schilderij kan niet mooi zijn, zegt deze schilder, want het is oneerlijk. En aan de hand van „De Emmausgangers”, het doek van Van Meegeren, dat zes en een halve ton gouds opbracht, heeft hij ons uiteengezet, wat hij met deze uitspraak meent.

Vrienden van Van Meegeren zeggen: hij is een man met grote talenten. Ik voor mij, zegt de heer van Dantzig, formuleer het anders. Ik acht hem brutaal genoeg om iets op doek neer te kwakken, waarvoor een ander kunstenaar te schuchter is. Uit zijn penseelvoering moet men opmaken, dat hij de indruk wil wekken een hartstochtelijk schilder te zijn

In werkelijkheid echter is hij een koude natuur.

Zijn doeken zijn groot, hij schildert figuren van grote afmetingen en werkt met een betrekkelijke zorgeloosheid. De ongebreidelde van zijn compositie spreekt van groot pathos. Maar bekijk je nauwkeurig de vorm van zijn penseelstreek, dan blijkt, dat met grote beheerstheid en gelijkmatigheid wordt gewerkt. Hij schildert met innerlijke onbewogenheid, doch laat het voorkomen of hij een hartstochtelijk werker is.

Reeds zijn originele werken, die niet als vervalsing mogen worden beschouwd en ook niet als zodanig zijn bedoeld, vertonen dit karakter van onoprechtheid.

En daar, zegt de heer Van Dantzig, ligt een aanwijzing voor de schoonheid. Wat mooi is moet eerlijk zijn, ongewild, zonder de opzettelijkheid, die overal optreedt waar de dwingende wil overheerst en spontaan. Een vervalsing getuigt niet van eerlijkheid van den schepper en is dus niet mooi!

Bekijkt men de Emmausgangers, dan draagt zich verwantschap op met Van Meegeren's werk in die voege, dat de bravoure van de figuren in grote afmetingen aanwezig is, wat heel iets anders is dan „groots”. Het levert alleen een bewijs voor de onoprechtheid van den maker.

Beschouwers van het doek zullen zich herinneren, dat het oppervlak volkomen glad is. De penseelstreek vertoont geen relief; en die is alleen in schijn aanwezig. De glimlichten op de broden zijn als verfstippen aanwezig, de glimlichten op de glazen staan er op als lange rechtgetrokken strepen. De korreligheid van het broodoppervlak is van een andere structuur, dan het glasoppervlak. Men mag dus een andere behandeling verwachten. Doch waar het evenzeer mogelijk is de hardheid van het glas uit te drukken in een reeks van korte en nerveuze streken, als de korreligheid van het brood in elkaar kruisende, en rustige strepen, blijkt uit de twee niet samenhangende verwijzen de besluiteloosheid van den schilder.

Hij heeft niet zijn eigen natuur uitgeleefd, maar volkomen koel en nuchter gekozen, wat hem zijn oorspronkelijk plan, om Vermeer na te bootsen ingaf. Dat betekent, zegt de heer van Dantzig, dat het onbewogene van de rechte streek de eigenlijke aard vertoont van Van Meegeren, terwijl de stippels, die origineler zijn als vondst, namaak van Vermeer vormen. (Hier allemaal wat kort samengevat; onder rechte streek b.v. dient men te verstaan de penseelstreek, die gelijkmatig breed is en een gelijkmatige druk vertoont.)

Bovendien suggereren ze ook glimlichten, waar schaduw valt en ze dus niet horen te staan. Ze zijn dus niet juist aangevoeld. En iemand, die een originele schepping maakt, zet niet een lichtpunt, waar dit bij uitstek niet hoort. Dit is een blijk van onoprechtheid, overeenkomende met origineel werk van Van Meegeren, al doet het zich daar in andere vorm en op de juiste plaats voor.

Veel van de verschillen, die zijn aan te wijzen tussen de gewoonlijk a la prima, d.w.z. in één keer geschilderde doeken van Van Meegeren en de Emmausgangers zijn verklaarbaar, omdat dit laatste doek is geschilderd in vele op elkaar liggende verflagen, die telkens waarschijnlijk door schuren zijn gladgemaakt. Vandaar ook het glatte oppervlak. En die tot in het eindstadium volgehouden gladheid is juist iets, wat bij Vermeer praktisch niet voorkomt, want dan dragen de hoogste

Het veel besproken doek „De Emmausgangers”.

lichten en donkerste schaduwen dikke verflagen, die hier ontbreken.

Het pathetische is overigens al voldoende aanwezig om te geloven aan verband met werk van Van Meegeren

Maar er is nog iets merkwaardigs. Van Meegeren heeft een sterk visueel herinneringsvermogen. Hij schildert koppen, die een frappante gelijkheid vertonen met die, welke hij vroeger heeft gezien. En nu zou het natuurlijk mogelijk zijn, dat koppen, die hij in tekening heeft gebracht sprekend lijken op die, welke op het schilderij van de Emmausgangers voorkomen. Hij heeft de Emmausgangers bekeken en zijn voorstellingsvermogen maakt, dat hij die koppen onbewust natekent. Maar het wordt voor hem heel onaangenaam als blijkt, dat hij die koppen heeft getekend, voor in 1938 de Emmausgangers in Parijs werden ontdekt!

Er zijn echter nog andere argumenten aan te voeren, om dit werk van Van Meegeren geen kunstwerk te noemen. Critici en experts hebben belangrijke gedeelten als de koppen en handen bovenmate geprezen, maar zij verdienen die lof niet. Het zijn omhulsels van skeletloze lichamen, constateert de heer Van Dantzig grimmig. Bekijk ze maar eens goed! Oppervlakkig gezien lijken zij echt, maar de structuur van wang en jukboog bederft de Christuskop. Ze staan niet nauwkeurig op hun plaats, het jukbeen zakt beneden de neusvleugel. De vorm steunt de uitdrukking niet. Het is niet juist doorvoeld wat vooral ook — objectief — blijkt uit de onderbreking van de schaduw op de wang bij de rand van die kop, links gezien van uit het standpunt van den beschouwer.

Sterker nog blijkt dit uit de worsterige vingers op het tafelkleed, waarin alle spanning ontbreekt. De arm van de figuur rechts wordt afgesneden door de te diep liggende plooi. De jas van deze figuur is leeg. En de onwaarschijnlijk rechte arm van de figuur links komt niet overeen met de plooi-vulling van het gewaad. De al te rechte buitencontour is voorzichtig uitgespaard tegen het tweede plan. Voorzichtigheid, die strijdt met het spontane, dat het werk wil suggereren. En zo zou men kunnen doorgaan, onderdeel na onderdeel toetsend Ook deze arm is leeg. De Christusfiguur heeft een arm, waar niets in zit. Dat alles klopt met het onbewogene van Van Meegerens penseelstreek

Hoe is het mogelijk, dat geen der belanghebbenden zakelijke aanwijzingen als de bovenstaande naar voren heeft gebracht! Belanghebbenden waren degenen, die de fondsen verstrekten, de juichende experts en de kunstcritici, die hun instemming betuigden. Men probeert nog zijn figuur te redden iedere keer als gezegd wordt, dat Van Meegeren tot de grote schilders behoort. Het zou sympathieker aandoen, als rondweg werd erkend; wij hebben ons vergist. Doch die erkenning blijft tot heden achterwege.

Wel is er een mededeling gekomen, volgens welke de experts eenstemmig van oordeel zijn. „dat hier sprake is van een bedriegelijke imitatie”. Maar wie en wat is hier geïmiteerd? Verband met enig kunstwerk ontbreekt en de gelijkheid met Vermeer bestaat alleen voor een al te welwillend oog. Bedrogen wordt, wie zich moet laten bedriegen door gebrek aan kennis, wat voor een expert niet vleidend is. En wie zijn die experts? Waarom mag het publiek die namen niet kennen? Nu vreest men, dat

zij en de zich nog steeds vergissende experts dezelfde of geestverwanten zijn en mogen die dan als experts blijven fungeren?

Want, zegt de heer Van Dantzig, dit verwijt wordt niet ingegeven door „alleen maar” dat geval van de z.g. valse Vermeers. Het betreft een ontstellend aantal gevallen van vervalsing.

Op het ogenblik laat men Van Meegeren schilderen om te bewijzen, dat de Emmausgangers niet een doek van Vermeer is, maar van hem. Geven de experts zichzelf daarmee geen brevet van onkunde? Het is een cultureel belang, dat deze hele geschiedenis snel wordt opgehelderd. En daartoe moeten enkele vragen worden beantwoord, die met kunst niets te maken hebben. Welke dat zijn? Heel eenvoudig: Langs welke weg kwam het bedrag, dat voor dit schilderij is betaald, terecht in de zak van den schilder? Wie droeg het aan hem af? Wie financierden de verkopen aan Göring, wie genoten provisie en wie speelden dit zwendelspelletje met Van Meegeren?

Geld voor een vervalsing betaald, wordt onttrokken aan de werkelijke kunst. Dat is in deze zaak een van de bittere dingen, waarover niemand praat.

En dan ten slotte: De „Emmausgangers” is, gelijk voorheen wie vreesde, ondergedoken. De andere valse Vermeers eveneens. Zelfs bloost niemand in het Museum Boymans, wanneer daar blijkt, dat er geen foto's van dit schilderij meer mogen worden verkocht. Welk een comédie. Toch zou het voor het publiek en de experts van waarde zijn, zich nog eens te confronteren met het stuk. Alleen al om het eigen oordeel nog eens te toetsen en om het begrip voor kunst te ontwikkelen. Want er is weinig, dat zo instructief is voor den ernstigen onderzoeker op het gebied der schilderkunst als de vergelijking van echte en vervalste kunst.

SMIRNOFF

Smirnov, voor de oorlog een der bekendste KLM-vliegers, werd reeds in het begin van de oorlog tegen Japan neergeschoten tijdens een gevecht met de Jappen en zwaar gewond. Dat was het laatste bericht

Maar hij is hersteld en weer in dienst bij de KLM. Viruly, de schrijver-vlieger, heeft verleden jaar December in een brief aan het Londense „Vrij Nederland” verteld van het laatste Smirnov-avontuur tijdens een vlucht van Lissabon naar Finisterre. Het is een kostelijk verhaal.

„Wie zal dan niet moeten denken aan die nacht, waarin Iwan Smirnov er weer voor het eerst op uit was getrokken — en toen namen lage cirruswolken eerst alle sterren van hem weg. Daarna kregen de peilingen zoveel nachteffect, dat er niets meer uit op te maken viel. En toen vloog die Turk dan maar door alleen op 't kompas en hoop van zegen, totdat er in plotseling spookachtig maanlicht ineens rare eilanden aankwamen, een uiterst verdrietig gezicht, want er lagen helemaal geen eilanden op de weg naar Finisterre. „Wie zijt gij?”, seinde Iwan kwaad met zijn boordlichten. „De Bermuda's” seinden zij terug. En toen bleek pas, dat de vele stalen mitrailleurkogels uit Tokio, die nog overal onopgedolven in Smirnov's knieën en dijbenen staken, het kompas urenlang 30 graden miswijzing gaven.”

De Christuskop, waarvoor de moeder het model was. (Zie nevenstaande foto.)

De moeder, uit de tekening. „Moeder en kinderen”, die naar Koomen zegt, in 1930 ontstond.